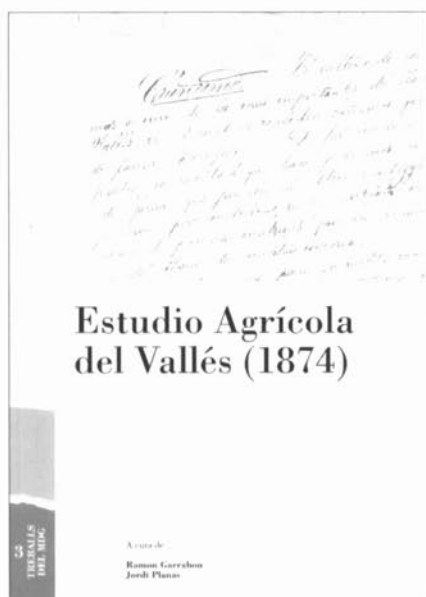

Estudio Agrícola del Vallés (1874)

A cura de Ramon Garrabou i Jordi Planas

Treballs del Museu de Granollers núm. 3

Granollers, 1998, 284 pàg.

Ressenya

Camil Torras i Casals

Enginyer tècnic agrícola i biòleg

L'estudi que em dispo a comentar és una memòria datada el 31 d'octubre de 1874 que fou presentada en un concurs convocat per la Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona i que havia romàs inèdita fins a aquesta edició del Museu de Granollers que han preparat el catedràtic Ramon Garrabou i el professor Jordi Planas.

Cal dir abans que res que és un treball importantíssim; fins i tot costa una mica imaginar que es tracta d'una memòria redactada fa gairebé 125 anys. Es veu clar que el seu autor, o autors (que desconexim, atès que la memòria no ve responsabilitzada per la signatura de cap autor), havia de ser una persona d'una gran cultura científica en tots els àmbits, tan agrícola com d'altres disciplines auxiliars. El seu treball és immens i de gran mèrit, més si es té en compte que havia d'actuar en una època de comunicacions difícils, així com d'arxius escassos i sovint mal conservats.

L'àmbit geogràfic escollit per presentar-se al concurs a «la mejor memoria en que se describa más detalladamente la Agricultura de una zona, comarca ó territorio de la provincia de Barcelona» fou el corresponent al Partit Judicial de Granollers, és a dir, una divisió administrativa i no natural del territori. Es tracta de la comarca del Vallès Oriental tal com és actualment, amb l'excepció de set termes municipals (Campins, Gualba, Sant Esteve de Palautordera, Santa Maria de Palautordera, Sant Celoni, Vallgorguina i Vilalba Sasserra), que formaven part del partit Judicial d'Arenys de Mar, i dels municipis de Castellcir i de Granera, que formaven part dels partits de Vic i Manresa, respectivament. Es detecta confusió en la delimitació dels termes del nord del territori (els pobles de Gallifa, Bertí i el Brull). En el meu arxiu he trobat un mapa elaborat pel Sr. Pere Maspons i Cadafalch, amb data d'abril de 1900, que es correspon amb aquesta àrea estudiada (vegeu-lo en la pàgina 75).

Després d'unes primeres consideracions generals sobre el treball i d'una breu ressenya històrica de la comarca, la memòria presenta un primer capítol dedicat a l'estudi del sòl, amb un mapa descriptiu que sembla que sigui fruit de l'observació directa, verificat després amb uns treballs de l'enginyer Teodoro Merlhy de Iturralde, amb els quals l'autor troba tan sols petites diferències. Cal observar, això no obstant, que la fase diluvial del Vallès és més extensa del que apareix ressenyada en el mapa al llarg del riu Congost des de Granollers cap al sud (al·luvions moderns); a l'altura de l'Ametlla s'ajunten la fase diluvial del Congost amb la del riu Tenes i el diluvial d'aqueixos dos rius és molt important per a l'agricultura de la comarca. A continuació, la memòria presenta una ressenya geogràfica, amb la llista de les poblacions i pedanies, accidents geogràfics, serveis administratius, monedes i mesures, etc. Sobre la topografia, fa la distinció entre la conca de la Tordera i la conca del Congost-Mogent i Besòs, molt ben desenvolupada, i indica les cotes sobre el nivell del mar de 26 llocs, des dels 36'945 metres de Montcada fins als 1.686'14 dins el terme del Montseny.

En el capítol següent, dedicat al clima, s'hi troba una descripció detallada de les temperatures, pressió atmosfèrica, direcció del vent, pluges i pedregades, però s'endevina que només disposava de les dades meteorològiques d'una sola població (probablement Granollers) i s'han d'extrapol·lar aquestes observacions. Això porta a l'autor a treure unes conseqüències precipitades, com que les pedregades es formaven en el Turó Morral i altres cims que no tenen cap relació amb el fenomen.

Un dels capítols més interessants en l'àmbit històric és el que dedica a les feines del camp i als conreus de la comarca. Distingeix les feines diverses segons el tipus de terres. Fa referència als treballs a les terres de «palench», que —segons els coneixements clàssics— eren terres no artigades o verges, o bé recent artigades abans d'aixecar la primera collita. Podria tractar-se d'una confusió, atès que les llaurades que anomena (emprimar, mantornar o travessar i tercejar) són les feines que corresponen al guaret. Entre els treballs extraordinaris, cal destacar les operacions que constitueixen el drenatge per eliminar l'aigua sobrant que pot fer la terra improductiva: la memòria parla de murs de contenció i d'estacades i dona alguns consells útils.

A l'hora de parlar de conreus, dedica un llarg espai als cereals, que eren els que ocupaven una major extensió de la superfície útil, descriu les diferents operacions i els diversos tipus de cereals: blat, ordi, sègol, civada, blat de moro, fajol, panís i mill, i també descriu correctament la barreja anomenada «mestall». Segueix amb les lleguminoses, les patates i el cànem, un dels conreus que aleshores tenia més anomenada a la nostra comarca.

Després d'una descripció dels prats naturals i artificials, la memòria posa molt d'èmfasi en la conveniència que el pagès tingui cria de bestiar i que destini terrenys o prats artificials per tal de millorar el terreny i, al mateix temps, disposar de més quantitat d'adob orgànic. No obstant això, no és difícil imaginar les dificultats que això representava. Primer calia augmentar el regadiu, i en aquella època ja existien les comunitats de regants que obtenien l'aigua per mitjà de res-

closes o de mines subterrànies totalment impossibles d'ampliar. En segon lloc, elevar l'aigua era força difícil, atès que existien pocs artilugis mecànics; el més corrent era el vogi o sínia, que consumia molt treball animal i resultava car. D'altra banda, no existia la possibilitat d'una atenció sanitària veterinària eficaç, perquè hi havia pocs diplomats i calia refiar-se de l'experiència, cosa que també era poc corrent. Tampoc no existien pinsos preparats i calia preparar barreges de farines junt amb farratges, desconegudes per la majoria de gent. Diversos autors estrangers començaven a obtenir informació: Wolf, Sansón, Kühn i sobretot Oscar Kellner, més endavant, endegarien les fórmules i taules d'alimentació del bestiar (el treball principal d'Oscar Kellner fou publicat en 1905). No és d'estranyar que en la major part dels casos en què un pagès s'aventurava al negoci del bestiar acabés amb fracàs per mortalitat o per falta de beneficis. Aquesta situació donà lloc a un refrany que avui, gràcies a Déu, no té vigència: «Negocis de sang, negocis de fang». La recomanació d'augmentar el conreu de lleguminoses forma part dels bons consells que acabem de comentar, així com enriquir el guaret mitjançant la sembra d'una planta de cycle curt i comptar amb les tamborinades de mitjan agost perquè es regui una mica, i són també molt encertats els consells sobre alternatives i rotacions.

D'acord amb l'època en què fou escrita la memòria, els adobs que descriu són principalment els d'origen orgànic; això no obstant, fa una lleugera referència a un «Guano Catalán Artificial» fabricat per Emilio Brun, que ja demostra la utilització incipient d'adobs minerals. També hi ha

Altres capítols molt interessants són els que la memòria dedica a l'estudi de la població i el sistema d'alimentació dels agricul-

tors, a l'estat de les comunicacions existents a la comarca, a les indústries rurals (especialment a la producció de vins), a les aigües minerals (amb referència a les aigües mineromedicinales de Caldes de Montbui, la Garriga, Vilamajor i Bell-lloc), i al mercat de Granollers.

La memòria dedica un darrer capítol al foment de la riquesa de la comarca amb una sèrie de recomanacions per millorar l'economia agrària comarcal i acaba amb unes consideracions finals en què, tal com era propi d'aquella època, es citen màximes de diferents autors. Acaba amb una cita de Gaspar Melchor de Jovellanos qui, citant a Columela, afirma que l'agricultura és el primer suport de la força i l'esplendor de les nacions.

Cal destacar el volum enorme d'informació quantitativa que aporta la memòria. En un apèndix final trobem una estadística de la riquesa rústica i urbana dels 31 municipis analitzats, uns pressupostos de jornals i preus

d'instruments agrícoles, de productes i despeses d'una quartera al regadiu, d'una de prat natural, d'una d'oliverar, d'una de secà que alterni blat i lleguminosa, d'una de pollancreda, d'una de vinya i d'una de bosc, tots útils pels preus de jornals i diversos valors dels diferents materials necessaris. Els editors del treball indiquen que l'estadística que correspon al bestiar no coincideix amb el cens ramader de 1865; això no obstant, una de les aportacions més destacables de la memòria són les estadístiques i, en general, el treball de gabinet, més que no pas el treball de camp amb observació objectiva i directa. En aquest apèndix final, la memòria també presenta diversos itineraris per ferrocarril, carretera i camins, segons ho va fer un capità anomenat Pedro Serra i Bosch en acabar la Guerra del Francès (1814), en hores de caminar i en forma de «Taules Pitagòriques»; tan sols que l'autor de la memòria presenta les distàncies en quilòmetres.

